

A C S A C S I

Gyóka, a borostás, barázdás arcú vasutas, jobbával felpeckelve állát, hümmögve állt meg a csöpp gyári megálló közepén. Még mindig jó húspan levő felesége, Julka, aki akkor lépett be, meg is kérdezte:

— Mi bajod, Gyókó?

A többnyire szófukar, cserzettbőrű ember dűnnyögve válaszolt:

— Sehogy sincs jól.

— Mi nincs jól? — faggatta az asszony.

— Az hogy így vagyunk, se itt, se ott.

— Mi az, hogy se itt, se ott?

— Hogy nem vagyunk otthon se itt, se máshol.

— Bolond vagy, Gyókó, hát hol lennénk?

— Hogy mondjam már no: nem érzem magam többé idehaza.

— Aztán miért ne éreznéd?

— Mert egyedül maradtam, s te is többet vagy máshol, mint itt.

— Mit tehetek róla, ha másik lakásunkba is el kell időnként néznem. Ha látják, hogy nem lakjuk, még elveszik. Pedig milyen nehezen kaptuk. Vagy azt akarod, hogy elvegyék? Hát nem eleget kínlódtunk ebben a lyukban? Legalább öreg napjainkra lakhassunk kényelmesebben.

S végignézett a három méter hosszú, három méter széles helyiségen, melyben majd tizenöt évig laktak zsúfoltan, nyomorúságosan. Ott aludtak, főztek, étkeztek, mert a gyár könyörgésre se akarta lakásukat megnagyobbítani.

— Éppen az a baj, hogy ahányan vagyunk annyifelé lakunk. Te többnyire a telepi házban, Milán, családjával a Telecskán, Julka, urával a falu másik végén, jó órányira. Ha napközben elunom magamat, s hozzájuk kíváncszom, órákig gyalogolhatok, míg egyik helyről eljutok a másikra. Aztán nem egyszer magamnak kell megfőznom az ebédet. — Sehogy sincs ez jól — sóhajtotta el magát Gyóka.

— Hát mit csináljak? Tehetek én róla? — Még mindig jobb, hogy gyerekeink saját fedelük alatt laknak, s nem úgy, mint mi, akik ebben a lyukban kínlódtunk, s ha nem bajlódtunk volna kora reggeltől késő estéig, tehénnel, birkával, disznóval, baromfival, s Milán nem fuvarozik, olyan földhözragadt szegények volnánk ma is, mint Pávle vagy Nikola, pedig hát nekik is megvolt a vasúti legelőjük, s ők is kicsaphatták volna a baromfit a mezőre. Örülj, hogy Lyubomir mesterséget tanulhatott, hogy Milánnak házat építhetnél, hogy Julkát tisztességesen férjhezadhattad. Ha majd nyugdíjba mész, s éppen kedved szottyan, ellátogathatsz két hétre ide is, oda is, mert jobb, ha mi öregek külön

maradunk, s nem zavarjuk a fiatalokat — fejezte be szavait a gyakorlatias gondolkozású Júlka.

— Jó jó — bólogatott töprengésre hajlamos ura. — De addig? — Hát nem érzed, hogy minden züllik, pusztul körülöttünk. Nézd meg az alsó lakást, amit a felszabadulás után építettünk, nézd meg az istállót, az ólat, a kerítést. Minden repedezik, hámlik, szétesik. S nekem nincs semmihez kedvem. Ha néha hozzáálltam, hogy javítsak, szögez-zek, tapasszak, a másik órában abbahagytam. Mondd: ugyan kinek csinálnám? A gyerekeknek? Azoknak nem kell. Nekünk pedig... Még két-három év, aztán úgyszólván elmegyünk. Akkor meg minek? Látom, te sem törödsz már vele. Csak éppen, hogy elvégzed a legszükségesebbet. Itt is vagy, meg nem is.

— Ha ilyen az élet sora — rántotta meg vállát az asszony. — Nem tudom, mit eszed magadat. Úgysem segíthetsz rajta. Megöregedtünk — mondta megigazítva kendőjét. — Ez a baj.

De a következő pillanatban már ismét a friss, tevékeny Julka lett.

— Gyere inkább, segíts — szóló urához. — Két csibét akarok fogni, hogy elvigyem Julkának. Nekik nincs, hadd főzzön jó ebédet, holnap vasárnap.

S a pléhdobozban kukoricát csörgetve, előresietett, hogy a baromfiudvarba csalogassa a szertecsatangolt csirkéket. Gyóka megfakult, sötétkék vasutas ruhájában, lehajtott fejjel, bandukolt mögötte. Azelőtt mindent idehoztunk, most pedig ennek viszünk el mindent, ami ott kell — morfondírozott magában.

— — —

Az asszony elment. Két megrakott karkosárral átvágott a műúton, s a gyári drótkerítés mellett, szép, egyenletes tartással, elindult a falu felé. A fatörzsek s a lehajló lombok közül egy ideig még kivilant világozkék mosóruhája. Gyóka összefont karral, hosszan utána nézett. Majd visszaballagott s szétvetett lábbal, letelepedett a szürkére szívott lócára. Úgy révedt maga elé, a kavicsos, homokos, letaposott földre.

A zombori vonatot várta s a csellengve érkező utasokat. De alig szállongott néhány. A gyártelepről délután nem igen utaztak. Kiadta nekik a jegyet és visszaült. Nem volt kedve senkivel se beszélgetnie. Eltűnődött, elgondolkozott. Majd huszonöt esztendőn keresztül várta napról-napra a vonatot. Esőben, hóban, viharban, fergegben, tikkasztó nyáridőn. Korareggel, későrehajló délután. S az időnként átfutó teherszerelvényeket. Különösen ősszel, mikor a cukorrépat és napraforgót szállították. De ezekkel nem volt különösebb gondja. Igaz, hogy a személyvel sem. Csak állt, ha jött, mereven, egyenesen, tisztelegve, balkezzel indulást vezényelve a zászlóval: mehet! Ezért a néhány pillanatért szép volt, érdemes volt! Legalábbis eleinte. Érezte ilyenkor, hogy valaki. A vonatban ülők is talán mind őt nézik. Később azonban megszokta, gépiesen végezte. Mint sok egyéb mást az életben. Gépiesen, kötelességszerűen.

Ült némán, hallgatagon s a vonatot várta. Várta ő régebben más-ként is. Nem ilyen unottan, egykedvűen. Türelmetlenséggel, nyugtalan-sággal. Még a szeme is másként csillogott, a vére is hevesebben lüktetett, ha feldübörgött nyugat felől a zombori vonat. A fiát várta olyankor. Negyedévenként, kéthónaponként, ahogy éppen szabadult. Négy esztendőn keresztül várta. Azóta hiába várja. Ki tudja, hol por-lad, Magyarország melyik csücskében, vagy hol revesednek, sárgul-nak szertehányt csontjai.

Volt egy idő, mikor egyik kedves barátját is várta. Azt is abból az irányból. S örült, ha megpillanthatta a vonatablakból komoly fejét. De az még régebben volt, a fia előtt. Esztendők óta már csak a vonatot várja. S a vonat többé nem hoz semmit. Néhány év, s a vonatot se várja többé. Milyen üres is lesz, mennyire szokatlan!

Ült, töprengett, elborongott. De nyugat felől feldübörgött a vo-nat. Felkelt hát s kiballagott a pályára. Ott megállt, s jobbkezét szem-ellenzőnek tartva végignézett a messzibeezüstlő sín páron. Nagyon sze-retett így nézni.

A mozdony, hosszú füstcsóvát eresztve, rohamosan közeledett. Gyóka, ekkor odament az őrház elé, s balkezeben piros zászlóval me-reven megállt. Így várta a vonatot. A mozdony nagy »rontom-bontom«-mal robgott be az állomásra. Gyóka gépiesen tisztelgett. Amikor pedig indulni kellett, jelt adott a zászlóval. Utána feltárcsázta a főál-lomást, s jelentette, hogy az x számú vonat kifutott. Az érkezés és indulás idejét a naplóba is bejegyezte. Ugyanezt tette az ellenvonatnál. Azután már többé nem volt dolga.

Egyideig üres lélekkel ténfergett az állomás körül. Majd átballa-gott a sín páron a majorságba. Ellátta, megfejté a tehenet, megetette a baromfit, mindent bezárt, lelakatolt, a majorőrző kutya drótját hosszúra eresztette, a vasúti sapkáját izzadt homlokára tolva, bement a szüségház konyhájába, hogy megvacsorázzék.

Már alkonyodott, midőn pipára gyujtva, visszabotorkált az őr-házba. A négy lépés hosszú, négy lépés széles helyiségben, bár még látszott a nap, az árnyékok kezdtek előbújni és felkapaszkodni. Gyóka megállt a közepén, s állat jobbkezebe fogva, széjjelnézett.

Sivár kopárság terjengett körülötte. A leapadt ágyon s a rozoga széken kívül nem volt odabenn semmi. Csak a régi megbarnult szema-for s a falon a távbeszélő. Gyóka, pipáját szortyogtatva, rosszke-dvűen hümmögött. Hiába szebb volt, jobb volt ott valamikor! — só-hajtotta. Mikor a nyugati sarokban még ott állt a magasra tornyo-zott ágy, az északiban pedig mészázva muzsikált télestéken a tűzhely. A fiúnak a keleti sarokban ágyaztak a cementre, a szép barna lánynak a déli falra erősített polcra. Szülei ágyára kellett lépnie, hogy felka-paszkodjék s karcsú lábait maga után húzza.

Hogy erre gondolt, maga előtt látta a családot, a hancúrozó, barnaszemű gyerekeket, s újra eltöltötte lelkét a jóleső melegség. De mindez csak néhány pillanatig tartott. Utána ismét olyan lett, mint a fa, melynek életerét már kikezdte a pusztulás, s mely sohasem hajt

többé zöldlombos ágakat. Csak azt várja, hogy egyik nap ráboruljon az örökalkás sapkája.

Még hummogott néhányszor, azután kicsászskált a ház elé. Akkor már lenyugodott a nap, s csupán izzó bója jelezte a helyét. Lángvörös tengeren horgonyzott.

Gyóka a glédába rakott talpfák felé nézett, s fanyarul elmosolyodott. Eszébe jutott, hogy valamikor ott egy földbevált emeletes pincébe zárták esténként a baromfit. A kakasülőre a tyúkokat, csirkéket, alájuk a libákat, léccel elkerített helyre a kacsákat. Micsoda éktelen zsvivaj volt, mikor Julka kiengedte reggel a tollas népséget! De hol van már ez az idő? — Hiába, jól mondta az asszony, hogy megöregedtek. Még a dohány se ízlik. Kivált így egyedül. Ha még elbeszélgethetne valakivel. De kivel? Hát van itt egyáltalában olyan ember? Hozzávaló, hozzáillő. Olvasni pedig... Nappal még hagyján. Akkor szívesen elböngész valamely újságban. De este? Akkor már inkább sötétben ül, eltöpreng, elgondolkozik.

Eh, nem öleti magát tovább az unalommal. Felkerekedik, ellátogat az asszonyhoz. Megnézi, mit csinál, mivel piszmozg. Ugyis rég nem volt a másik lakásban. Közben elbeszélgetnek vagy nagyokat hallgatnak. Míg alvásra nem lankad a szeme. Akkor feltápászkodik s haza ballag. Majdcsak elveri valahogy az éjszakát.

Bezárta az őrházat, s szép lassan elindult az asszonyhoz. Az már rég túl volt a vacsorán. A konyhában ült, s az asztali villanylámpa mellett, pápaszemmel az orrán, inget, harisnyát foltozott.

— Jóestét! — Jóestét!

Gyóka letelepedett az asztalhoz.

— Mit csinálsz? — kérdezte csupa megszokásból.

— Látod: foltozok. Most még van rá időm, később nem lesz.

— Három hét múlva elkezdődik az aratás.

— Azt várom. Hogy megint begyűjtsük a télirevalót. Legalább a kenyér gondját rázzuk le. Az idén talán jobb lesz.

Elhallgattak. Gyóka tűnődve maga elé nézett, azután előhúzta pipáját s rágyújtott. Most jobban ízlett.

— Eljöttem — bökte ki később. — Unatkoztam.

— Jól tetted — válaszolta az asszony. — Máskor is gyere. Neked is jobb, nekem is. — De nem vagy éhes? Nem is kérdeztem — nézett fel munkájából.

— Nem. Vacsoráztam.

— Mit ettél?

— Mint rendesen. Tejet kenyérrel. Az a legjobb.

Az asszony bólintott.

— Hátha még megvolnának a birkáink, s tarhót vacsorázhatnál. Az lenne csak egészség! — tette hozzá.

— Ki bajlódnék velük? Mi? Öregek vagyunk mi már erre.

Az asszony bólintott.

Elhallgattak. Julka folytatta munkáját. Szerettek így csendben, gyér szóval, elüldögélni.

Gyóka kezdte el később.

— Te, Julka! Gondoltam valamit.

— Micsodát, Gyókó?

— Hogy vennék egy csacsit. Egy szép, középmagas, kávébarna csődört. Tudnék is egyet valahol.

— Aztán minek, te, Gyókó? — nézett rá felesége a szemüvege felett.

— Hát — vakarta meg fejét az ura — hogy ne legyetek tőlem olyan messze, akkor mehessek el, amikor akarok, s mindnyájatokat láthassalak.

— Á — bólogatott az asszony — szóval gyakrabban szeretnéd látni a gyerekeket, ugyanaznap Julkát s Milánt is...

— És téged — fejezte be szavait az ura. — Így legalább nem érezném magam többé egyedül.

S hogy a minden dinárral számoló asszonyt megnyugtassa, hozzátette:

— A csacsit az istállóban tartanám, takarmányra nincs gondom, a kocsi is megvan. Mi kell még? Csupán a pénz. — De az is megtérül majd. Hányan keresnek fuvarost, meg a piacra is többet szállíthatnánk, a kertből.

— Hát ahogy gondolod, Gyókó — egyezett bele az asszony. — Nem akarom kedvedet venni, te tudod, mit csinálsz.

— Tudom.

— S mikor hoznád haza? — kérdezte Julka valamivel később.

— Még a héten.

Ismét elhallgattak. Az asszony folytatta a foltozást, Gyóka pedig tovább színezte, szőtte, szépítgette elképzelését. Milyen jó is lesz majd, ha délutánonként befogja az ellenkező, csökönyösködő szamarat, s mikor már megcsendesedett, lassú ügetésben elindul vele és sorra látogatja övéit. Először Julkát, utána Milánt s legvégül feleségét. A csacsifogat, napi körútján, valamennyi szeretettjével összefűzi.

Szirmai Károly